NAUJI AKMENINIŲ KIRVIŲ RADINIAI JONIŠKIO RAJONE

Ernestas VASILIAUSKAS

Duomenys apie Žagarės vidurinės mokyklos muziejuje saugomus akmeninius kirvius buvo paskelbti (*LAA,* 1973, t. 1). Per pastaruosius metus ši akmeninių kirvių kolekcija pasipildė laiviniu kovos kirviu, baltišku laiviniu kovos kirviu, 2 kirviais apvalia pentimi, vieno kirvio puse (ašmenų dalis). Kada ir kur tiksliai jie buvo rasti – nežinoma. Labiausiai tikėtina, kad visi šie kirviai į muziejų pateko iš Žagarės apylinkių.

2000 m. į Joniškio istorijos ir kultūros muziejų pateko akmeniniai kirviai, atsitiktinai surasti įvairiose Joniškio rajono vietovėse. Martyniškių kaimo (Žagarės sen.) gyventojas to paties kaimo laukuose rado akmeninį kirvį apvalia pentimi su skyle kotui. Apie 1970 m. melioracijos darbų metu laukuose tarp Maželių ir Biliūnų kaimų (Skaistgirio sen.) K. Kalendra rado 2 kirvius – apvalia pentimi su skyle kotui ir įtveriamą akmeninį apvalia pentimi ir apvalaus skerspjūvio.

Kiti kirviai yra asmeninėse kolekcijose. V. Vaitkus turi kirvį-perdirbinį, rastą Katiliškių kaimo (Žagarės sen.) laukuose. Kriukų vidurinės mokyklos mokytoja L. Ulinienė turi Bariūnų apylinkių laukuose rastą kirvį keturkampe pentimi su skyle kotui. Joniškio M. Slančiausko gimnazijos mokytoja U. Vainekienė turi kirvį keturkampe pentimi, rastą Beržėnų apylinkėse.

Po 1960 m. šalia Žagarės, Švėtės kairiajame krante, apie 0,5 km į PV nuo Žvelgaičio kalnu vadinamo piliakalnio, buvusios latvių bažnyčios vietoje, ekskavatorininkas V. Vilkas kasdamas žvyrą apie 9–9,5 m gylyje žvyro sluoksnyje aptiko dvi mamuto iltis. Viena iš jų pateko V. Vaitkui, kuris ją perdavė LNM. Tai ledynmečio laikotarpio radinys. Apie tai V. Vaitkus Valuntos slapyvardžiu rašė rajono laikraštyje (Valunta V. Dalelė iš amžių glūdumos, *Tarybinis balsas* (Joniškis), 1969, Nr. 72(3423), p. 3).

A. Zavišo sodyboje (Joniškis, Medžiotojų g. Nr. 35) yra 70x70 cm dydžio mitologinis akmuo su 19 cm skersmens ir 11 cm gylio smailiadugniu dubeniu. Akmuo pilkos spalvos, vienas šonas nuskilęs. Prieš 20–30 m. jis šį akmenį atsivežė iš teritorijos, esančios tarp Oniūnų ir Lukomų kaimų (Kupiškio r.).

U. Vainekienės sodyboje (Joniškis, Pašvitinio g. Nr. 14) yra keturi mitologiniai akmenys su smailiadugniais dubenimis. Vienas jų yra iš Gruzdžių miestelio (Šiaulių r.). Jis yra 30x55 cm dydžio, 30 cm aukščio, dubuo – 17 cm skersmens ir 11 cm gylio. Akmuo pilkos ir rusvos spalvos, abu šonai nuskilę. Antrasis atsivežtas iš Juodeikių apylinkių (Joniškio r.) melioracijos darbų metu suverstų akmenų krūvų. Jis yra 55x105 cm dydžio, 23 cm aukščio, dubuo – 17 cm skersmens ir 12 cm gylio. Akmuo pilkos spalvos, vienas šonas nuskilęs. Trečiojo radimvietė nežinoma. Jis yra 84x89 cm dydžio, 24 cm aukščio, dubuo – 18 cm skersmens ir 13–14 cm gylio. Ketvirtasis pateko iš Ivoškių kaime esančių akmens apdirbimo dirbtuvių (šiame kaime yra dar du akmenys su smailiadugniais dubenimis: vienas prie koplytėlės, o kitas stovi prie daugiabučio gyvenamo namo). Jis yra 52x95 cm

dydžio, 27 cm aukščio, dubuo – 18 cm skersmens ir 16 cm gylio. Akmuo pilkos spalvos, perskilęs per dubens vidurį.

NEW FINDS OF STONE AXES IN JONIŠKIS DISTRICT

Latterly, 11 stone axes found in Joniškis district were transferred to the Museum of Žagarė Secondary School and Joniškis Museum of History and Culture. The mammoth tusk found near Žagarė in 1960 was transferred to Lithuanian National Museum. Residents of Joniškis store 5 stone dishes brought from various localities of Lithuania.

ŽVALGYMAI PASIENYJE LAZDIJŲ RAJONE

Gintautas ZABIELA

2000 m. atlikti Lietuvos–Baltarusijos pasienio ruožo Lazdijų rajone archeologinių vertybių žvalgymo darbai. Pagrindinis dėmesys buvo skiriamas pačios Lietuvos–Baltarusijos sienos (iš viso apie 35 km ilgio) ir artimiausio pasienio ruožo žvalgymui. Valstybinė siena Lazdijų rajono ribose pravesta daugiausia Nemuno, Igaros bei Maros upėmis. Žvalgymų metu buvo rasta ir lokalizuota kelios miškuose pasimetusios, iki šiol niekur nefiksuotos archeologinės bei kitokio pobūdžio vertybės. Tai nežinomi senkapiai Macevičių ir Menciškės kaimuose; anglių degimo vietos Kuodžių ir Macevičių kaimuose; buvusios nelokalizuotos, greičiausiai sakralinio-mitologinio pobūdžio vertybės Gerdašių, Pertako ir Studiankos kaimuose. Detaliau buvo žvalgomi ir du žinomi, bet menkai pažįstami archeologijos paminklai: Gerdašių neįtvirtinta gyvenvietė ir Kapčiamiesčio akmens amžiaus gyvenvietė.

Macevičių (Kapčiamiesčio sen.) senkapis (N53°57'10.1"; E23°45'24.9"), vadinamas Baltaisiais kalnais, yra Ančios girininkijos Baltosios Ančios miško kv. 21 R dalyje. Dabar tai iki 3 m aukščio buvusios žemyninės kopos, apaugusios tankiomis pušaitėmis. 1936 liepos mėn. LŽV Ančios girininkijos anketoje nurodoma, kad „pakilioje vietoje apie 1 ha smėlyne vėjas iš smėlio išpusto daug kaulų“. Aplinkinių kaimų senesni gyventojai pamena, kad ten be žmonių kaulų būdavo išpustoma „poterių, rožančių“ (Varviškės k., Juzė Lazauskienė, g. 1920 m.), karolių (Pertako k., Antanas Pekarskas, g. 1920 m.), „karsto lentų, vilnonės bei lininės medžiagos gabalų“ (Menciškės k., Jonas Žibuda, g. 1931 m.). Maždaug 100 m į V nuo kvartalinės linijos, tankiomis pušaitėmis apaugusio buvusio kopyno vienoje kalvelių metalo detektoriumi rastas 2,3 cm skersmens žalvarinis žiedas su stikline apvalia 6 mm skersmens, 3 mm aukščio akute (44 pav.) su pirštikaulio liekanomis viduje, neabejotinai liudijantis apie čia esančius (ar buvusius) išpustytus kapus. Pagal rastą žiedą bei minimus radinius, Macevičių senkapį galima datuoti XVII–XVIII a.

44 pav. Žalvarinis žiedas iš Macevičių senkapio.
A. Zabielienės pieš.
Fig. 44. Bronze ring from Macevičiai.

Menciškės (Kapčiamiesčio sen.) senkapis (N53°57'5.7";